

OPTIMISTIČNA EKONOMSKA PLATFORMA ZA NOVO VLADO

Franjo Štiblar

6

Dobre osnove in pozitivne napovedi so temelj optimistični platformi za novo vlado, če bo tudi nova Ekonomska Komisija (EK) EU odpravila zategovanje pasu. Napovedani cilji ekonomske politike so pozitivna rast, brez inflacije, novo zaposlovanje, zmanjšanje zunanjega in notranjega neravnotežja in ustavitev razslojevanja. Za njihovo dosegbo morala nova slovenska vlada zanemariti konsolidacijske zahteve stare EK EU, nova EK EU in slovenska vlada pa voditi prožnejšo politiko z rastjo BDP in zaposlovanja kot prednostnima ciljema. Med politikami bo monetarna končno morala odpraviti kreditni krč, fiskalna zmanjševati primanjkljaj z rastjo prihodkov proračuna iz rasti BDP, ki bo spodbujena tudi z reindustrializacijo, kar pa bo tudi osnova za postopno razdolževanje.

Uvod

Obdobje političnih dogajanj pred in po volitvah je primerno za ponovni razmislek o vodenju slovenskega gospodarstva, ki je bilo v zadnjem desetletju napačno. Življenje v praksi kot edini končni razsodnik to potrjuje s kriznimi razmerami, v katerih živimo zadnja leta. V prispevku gre tako za predloge sprememb v vodenju ekonomske politike nove vlade. Za dokončno gospodarsko okrevanje bo morala nova vlada radikalno spremeniti politike zadnjih vlad, Banka Slovenije kot drugi pomemben makro odločevalec pa tudi. Morda pa bi enkrat vendar prisluhnili tudi drugačnemu, **alternativnemu pogledu** na ekonomsko politiko, ki sloni na poznavanju makroekonomije v svetu, zaporedju ukrepov in vedenjski ekonomiji. Gre namreč za ključni trenutek za obrat slovenske gospodarske aktivnosti po petih letih padanja BDP in rasti neenakosti zaradi uveljavljanja napačne ekonomske doktrine. Gre za neznanje, napačno razumevanje, ki se vleče že ves čas krize! Tega naši nosilci ekonomskih odločitev ne vedo, ampak brezglavo sledijo napačnim navodilom iz Bruslja in Frankfurta. Pri tem pa imajo nekateri verjetno tudi lastne interese. Zdaj se je potrebno upreti s spodaj navedenimi argumenti, kar bo pomenilo drugo ekonomsko osamosvojitve Slovenije. Če bo rast, bo pobranih več davkov, manjši bo primanjkljaj in potem bodo morali tudi v Bruslju sprejeti našo usmeritev.

1. Trenutno stanje: dobre osnove in optimistična kratkoročna napoved

1.1. Dobre osnove

Kljub črnim slikanjem naših katastrofičarjev in ob usihanju zadnjih pet let ostajajo gospodarski temelji Slovenije relativno dobri. Empirični podatki ne lažejo: slovensko gospodarstvo raste zadnje pol leta, po stopnji razvitosti (BDP na prebivalca po standardih kupne moči smo s 84% povprečja EU28 po rangi še vedno v sredini, kjer smo bili tudi v 2008, sicer z 91% povprečja. Inflacija ni omembe vredna, po stopnji brezposelnosti smo s 10.4% pod povprečjem EU, po zunanjem presežku s 6.3% BDP smo tretji v EU28, po notranjem primanjkljaju 14.1% smo res na začetju (a je povzročeno z 10.1% BDP enkratnega prenosa slabih terjatev na slabo banko), po zadnjih razpoložljivih podatkih (res da iz 2012) smo med najmanj razslojenimi državami EU s skandinavsko stopnjo enakosti; naš skupni zunanji dolg je s 150% BDP nižji od velike večine razvitih držav, javni dolg je s 71.7% konec 2013 daleč pod povprečjem EU in bo šele do konca leta morda dosegel 80% BDP, kar bo še vedno pod povprečjem EU.

7

Podatki za prvo četrtletje 2014 potrjujejo dobre temelje, saj aktivnost raste.

- Na strani **povpraševanja je izvoz** porasel 4.7% (v prvih štirih mesecih je medletna rast 5.4%), **investicije** v osnovna sredstva 2.4%, **potrošnja prebivalstva** 0.6% (prvič po dolgem času pozitivna). Zmanjšale so se le **zaloge** (padajo tudi v drugem četrtletju, kar je lahko rezultat dobre prodaje, ki prazni skladišča). **Tekoča plačilna bilanca** ima v štirih mesecih presežek 710 milijonov € (lani 769 milijonov €), kar pomeni več kot 6% BDP – za odplačevanje dolgov.
- Na strani **proizvodnje in ponudbe** so v prvem četrtletju najbolj poskočili gradbeništvo (preko 15%), kmetijstvo ! (9%) in promet 4.7%, industrija skoraj 3%, z upanjem na izboljšanje.

Zaposlovanje je zaostajajoči indikator, a se tudi vsaj sezonsko izboljšuje, v juniju je brezposelnih manj kot 118.000 ljudi. Za rast zaposlenosti prav pride reindustrializacija, torej oživitvev tudi velikih podjetij – zaposlovalcev in ne njihov propad (CIMOS, MURA...) ali nujna prodaja tujcem, ki bodo odpuščali (HELIOS, Mercator)¹.

Od kod potem tako pesimistična, negativna slika o situaciji doma? Dva razloga sta. Prvi je cilj domačih katastrofičarjev slikati situacijo čim bolj črno, kar žele izkoristiti za izvedbo svojih interesov (v šoku prodajati tujcem, zaslužiti, politično diskvalificirati nasprotno opcijo). Drugi je dejansko poslabšanje gospodarske in s tem socialne situacije, ki je globlje in daljše kot v primerljivih državah EU zaradi napak domače politike, pri ljudeh pa vzbuja zaradi neizpolnitve prej porojenih visokih aspiracij negativne občutke nesreče

¹ Odpuščajo v resnici naši menedžerji, a po nalogu novih tujih lastnikov, kar je še bolj tragično, saj sedaj imajo izgovor.

in pesimizma. Ne le geografsko zelo privlačna Slovenija je (bila) nadpovprečno socialna, ekološko zavedna suverena država, zato socialne pretrese krize ljudje še bolj občutijo kot negativni tujek, čeprav v povprečju živijo bolje kot mnogo drugih. Vendar, revežev je vedno več in njihova stiska pri nas pretrese 99% večino neelitnikov.

1.2. Optimistične ekonomske kratkoročne napovedi: 2% rast BDP v 2014

8

Slovenski BDP je zadnje pol leta medletno rasel po 2% (kar je nadpovprečno v EU28, če ne bi bilo padca nižanja javne potrošnje, pa bi bil še vsaj za pol odstotne točke višji). 2% letno rast je mogoče pričakovati v celotnem letu 2014, če le ne bo »zadužitvenih« ukrepov nosilcev odločanja (vlade in Banke Slovenije) in bodo pogoji gospodarjenja stabilno nespremenjeni. Ob stimulativnih monetarnih in fiskalnih ukrepih ter vračanju psihologije optimizma pa bi lahko bila rast celo večja, v 2015 vsaj 3%. Tedaj nadaljnje zategovanje pasu (»austerity«) za izboljšavo proračunskega salda ne bo več potrebno (več o zategovanju pasu: Blyth, M., 2013).

Empirične podlage za optimizem so zasnovane na vodilnih kazalcih (»leading indicators«):

- **gospodarska klima** se hitro izboljšuje: kazalec klime kaže v maju prvič po 2008 pozitivni neto rezultat; skupna gospodarska klima je v juniju 13% boljša kot leto prej;
- **gradbeništvo** kaže visoke medletne stopnje rasti, preko 30% po vrednosti del;
- **borzni indeks SBI** je porasel za tretjino, posli na borzi za 60% (pričakujejo privatizacije in zaslužke); ekonometrična ocena pokaže, da gospodarska rast zaostaja leto dni za gibanjem SBI, ki raste od srede 2012 (avtor, GG, 9/2013)
- **zaupanje tujine do Slovenije** raste: donos na slovenske 10-letne obveznice je padel na 3.0 – 3.1% sredi 2014, še pred dobrim letom je bil že preko 7%, to pa je že cifra za refinanciranje oziroma celo za investiranje, če je donos investicije večji od 3%. Po odstopu vlade je donos celo padel!
- **javni prihodki** so v petih mesecih letos že 9.7% večji od istega obdobja lani: pomeni, da je pokrivanje proračunske luknje zaradi izpada DDV in nepremičninskega davka odlično; hkrati je več plačanih davkov znak, da BDP še naprej raste.

1.3. Zunanji pogoji: oživitve svetovnega gospodarstva in spremembe v ekonomski politiki EU

Na volitvah v Evropski parlament so pridobile veljavo evroskeptične stranke na levi in desni. Evroskepticizem ne izraža nasprotovanja sami ideji evropskih integracij (če ni premočno in prehitro), kot bi želele prikazati vodilne evropske elite. Je posledica gospodarskega padanja le v EU od vseh velikih skupin sveta, padanje pa posledica napačne ekonomske politike EU zategovanja pasu, zasnovane na neo in ordo-liberalizmu. Spremeniti je torej potrebno vodilne ljudi za spremembo ekonomske usmeritve EU, ne pa same institucionalne ureditve EU. Ekon-ege naj zamenjajo human-altrui ali vsaj human-ekoni oziroma ekon-

humani (avtor, 2014). Konec junija voditelji EU napovedujejo, da je konec primata politike zategovanja pasu: zaposlovanje in rast BDP imata prednost, proračunska konsolidacija naj bo bolj fleksibilna. Končno, začenjajo upoštevati dejstvo, da je tudi v EU fiskalni multiplikator večji od 1; znižanje proračunskega primanjkljaja in dolga še bolj zniža BDP in tako poveča relativno zadolženost države. Žrtve napačne politike EU so poznane – oljčne članice EU. Tudi ECB bo morala podpreti novo usmeritev z monetarno stimulacijo, četudi heterodoksno, da ne bo več negativne grožnje deflacije in da bodo bančni krediti začeli rasti (več o ekonomski politiki EU v Ahtik, Mencinger, 2012).

Za Slovenijo je prelamljanje v usmeritvi nove EK EU ključno, saj izgubijo težo majske »zadužitvene« zahteve EK EU do Slovenije in se bo solidna rast BDP dokončno povrnila. Neoklasično zmanjševanje javne porabe je v prvem četrtletju onemogočilo še večji porast BDP. Varnosti bo več, problemi bodo manjši, ekonomsko oživljanje bo končalo politične krize. Politična nestabilnost zadnjih nekaj let v Sloveniji je v veliki meri tudi posledica gospodarskega padca. V razmerah normalne rasti produkta in standarda vseh (ne le elite) evropske volitve na površje ne bi prinesle toliko evroskepticizma, v Sloveniji spremembe vlad ne bi bile tako pogoste, kot so bile v zadnjem obdobju.²

V svetu pomembni zunanji pogoji gospodarjenja so za Slovenijo relativno ugodni: gospodarska aktivnost in trgovina oživljata hitreje kot v EU, čeprav pod dolgoročnimi standardi, cene mirujejo, obrestne mere ostajajo rekordno nizke, le pogoji pri energentih iz mednarodnih političnih razlogov zelo nihajo.

2. Osnove in načela vodenja ekonomske politike

2.1. Osnove

Ekonomija ni nič več kot sistematiziran zdrav razum. Ni in ne bo eksaktna znanost kot fizika, ker ima opravka s spremembami družbenih pogojev in neracionalnim posameznikom. Mikro maksimum ni makro maksimum (Keynesov paradoks), makroekonomija je več kot le seštevek mikroekonomij: vlade ni mogoče voditi kot podjetja, enako ne podjetja kot vlade. Friedmanova maksima, da v skrbi zgolj za lastni profitni maksimum lastnik podjetja naredi največ tudi za državo, ne drži. Stabilnost pogojev gospodarjenja je enako pomembna kot rast BDP in bolj kot konsolidacija. Psihološki učinki so prav tako pomembni na makro (optimizem in stabilnost brez šokov), kot so priznано na mikro ravni (reklama). Pravih empiričnih podatkov »katastrofičarji« ne kažejo, ker jih ali ne poznajo ali pa ne potrjujejo njihovih doktrin.

² V prvih 12 letih samostojnosti smo imeli redne volitve vsaka štiri leta z le eno pol-letno predčasnostjo.

Slabost Slovenije je v (ne)upravljanju na vseh ravneh: mikro v podjetju, banki, javnega sektorja v administraciji (gospodarstvo, nadstavba) in politiki (vlada, centralna banka). Izhaja iz neznanja ali napačnih iniciativ ali načrtno s ciljem zadovoljitve parcialnega lastnega interesa.

Ekonomiji in družbi vladajo »ekoni(1%)«, ne humani (99%). Prvi se bodo morali humanizirati, drugi sprejeti nekaj tržnih načel, če naj oboji živijo skupaj v eni državi. Prvi brez drugih ne morejo, drugi bi brez prvih lahko, a nimajo kje, ker prvi obvladajo ves svet (avtor, Zvon 1/2014).

10

Z izmišljenimi leporečnimi izrazi se prikrivajo resnični nameni ukrepov. Nekaj primerov: - prestrukturiranje trga dela ali fleksibilizacija = odpuščanje; - privatizacija = prodaja tujcem, - varčevanje = »austerity« = zategovanje pasu; trpljenje; varčuješ le, če imaš dovolj dohodka in si ne jemlješ od ust.

Pravilna ekonomska politika pomeni sprejem pravih ukrepov, ki izenačujejo pogoje za vse akterje (»level playing field«; vladavina prava), ki so psihološko podprti z optimizmom in pravilno zaporedje ukrepov (»sequencing«).³

Ključno za uspešno delovanje gospodarstva skupaj s finančnim sektorjem in družbe nasploh je ustrezna zakonodaja in še bolj njeno dosledno uveljavljanje (vladavina prava). Napačno je zaradi napak vodstva (ali malverzacij) kaznovati celotno podjetje (vse zaposlene) z odrekanjem dajanja kreditov in zato propadom podjetja. Za kazniva dejanja obstaja pravni sistem, ki konkretnega obdolženca obravnava in kaznuje, podjetje pa naj dela naprej z novim vodstvom in novim programom in kreditno podporo. V sedanjih razmerah sejanja strahu si tudi bankirji ne upajo več podpisati običajnega kredita. Gre za reševanje problema malverzacij z napačnimi sredstvi.

Ekonomske napovedi so zelo vprašljive, verjetnost njihove uresničitve nizka. Gre za objektivno negotovo prihodnost. Po Keynesu bi bili (makro)ekonomisti lahko srečni, ko bodo enkrat dosegli raven meteorologov: znali pojasniti, kaj se je zgodilo ex-post in znali svetovati, kako se ex-ante zaščititi pred morebitnim neurjem. Samih bodočih dogodkov pa pogosto niso in ne bodo znali napovedati ali vsaj ne prepoznati njihove intenzivnosti (Taleb, Črni labod, 2011)).

³ Alegorija: bolniku (gospodarstvo) v komi ne jemlješ najprej krvi (dolg), ki jo je dolžan, ker bo zaradi tega umrl. Najprej ga z monetarno stimulacijo (kri) in fiskalno stimulacijo (hrana) postaviš na noge, potem pa bo zdrav kot dober krvodajalec zlahka in brez skrbi za zdravje dal kri, ki jo je dolžan (povrnil dolgove).

2.2. Načela vodenja konkretne ekonomske politike nove vlade

V prvem letu je prvi cilj stabilnost: obljuba stabilnosti, nobenih velikih reform, postopnost, nič odpuščanj, nič krčenja javnih izdatkov, saj bodo z gospodarsko rastjo proračunski primanjkljaj zmanjševali večji davčni prihodki iz večje davčne osnove;

- pogoji gospodarjenja za gospodarstvo in prebivalstvo se umirijo; stalnost, nespremenljivost daje zaupanje, omogoča načrtovanje, spodbuja optimizem, je več vredna kot stalno reformiranje;
- vlada naj bankam da garancije za kredite ekonomsko »živih« podjetij, kar je le potencialna obveznost, ki jo ne stane nič, če bo gospodarstvo v rasti in se bo položaj kreditorejmalcev toliko izboljšal, da bodo lahko vračali kredite; gre za finančno sanacijo, če je ekonomska upravičena (dobri programi in vodstva podjetij);
- namesto katastrofičnosti mora vlada zavestno in aktivno širiti optimizem, pozitivnost, gotovost;
- ukrepi za povečanje učinkovitosti v javni upravi, vladi, pravosodju, so koristni, država ni predimenzionirana, problem, ki ga je potrebno rešiti, je njena neučinkovitost (avtor, 2012);
- privatizirati (odtujevati) po pameti: postopno (ker bodo dosežene cene z vrnitvijo rasti BDP višje), selektivno (ker v rasti BDP ne bo več potrebno pokrivati z odprodajo proračunske luknje), nova EK EU pa bo odstopila od zahtev po hitri »privatizaciji«, saj se bo glede na rezultate evropskih volitev morala končno odreči politiki zategovanja pasu, če skupaj z ECB sploh želita EU in evro ohraniti (skeptiki grozijo). Slovenija naj ohrani trdo in mehko infrastrukturo pretežno v domačih rokah (avtor, GG5/2013);
- zaustavitev razslojevanja (rasti neenakosti) prebivalstva in skrb za izenačevanja pogojev gospodarjenja podjetij in življenja (priložnosti) za vse (o tem več Tine Stanovnik v svojih študijah).

Ohranjanje stalnosti okvirov gospodarjenja z vladnim neukrepanjem je eden od temeljev za normalno gospodarjenje. Nadaljevanje ugodnega gospodarskega razvoja bo zlahka več kot napolnilo proračunsko malho; tudi brez nadaljnjih zmanjšanj izdatkov javnega sektorja (pokojnine, štipendije, šolstvo, zdravstvo,...) bo proračunski primanjkljaj v 2014 manjši od načrtovanih 4.3%. Vlada ne sme ukrepati z gospodarskimi zavorami, kar je izrazila tudi vodja misije IMF za Slovenijo v pogovoru v Washingtonu v letošnjem marcu: kratkoročno ne gre zmanjševati izdatkov države, ker bi to negativno vplivalo na gospodarsko aktivnost; srednje in dolgoročno da, vendar potem, ko bo na kratek rok dosežena rast.

Vlada ne dela dobro, če stalno ukrepa in tako spreminja pogoje gospodarjenja, (v času in prostoru), temveč če so gospodarski rezultati dobri. Ne nagrajuje se pridnost (delavnost) vlade, ampak uspešni rezultati delovanja (čeprav z manj ukrepanja ali pa prav zato). Gre za več razmisleka in manj pogostega hitenja, za S2 namesto S1 po Khanemanu (2013). Pot v krizo in nesposobnost izhoda iz nje sta lahko tlakovana z dobrimi nameni, ki pa pomenijo napačne ukrepe za izhod.

Vlada (enako Banka Slovenija) se ne sme in ne more rešiti odgovornosti z njenim prelaganjem za družbeno negativne učinke mikro odločitev z vseslovenskimi posledicami na druge – tuje lastnike ali domače bankirje. Samo najvišji instituciji lahko spremljata in uveljavljata javni interes Slovenije. Prenos v tuje lastništvo omogoča (olajša) tujcu sleditev zgolj mikro profitnega interesa prodanega podjetja, saj ga zunanje negativne socialne, ekološke etnične posledice njegovega odločanja ne brigajo. Kdo jih naj ščiti, če ne skrbnika javnega interesa. Bankirju prodaja strateškega podjetja tujcu reši stolček (če ne proda, bo finančna luknja v banki in zato bo odpuščena), ne glede na nizko ceno. Kako naj istočasno skrbi, misli za slovenski interes. Ohranitev stolčka je za bankirja objektivno bolj pomembna kot izguba zaposlitve deset tisočih v Sloveniji, četudi bi razumel makro-družbene posledice svojih odločitev (kar jih večinoma ne, ker je izobražen preozko zgolj ekonomsko), bi pri njem neposredni lastni interes ohranitve stolčka prevladal nad škodo drugim. Prodaja tujcu naj poveča ekonomsko učinkovitost podjetja, ker mu je v nasprotju z domačimi menedžerji in lastniki prav malo mar za negativne socialne, ekološke, etnične posledice njegovih odločitev za Slovenijo, negativnih posledic pa v nasprotju z domačini ne internalizira, temveč odrine na državo (na primer, odpuščanje in potem državna socialna podpora). Edini, ki lahko napravi družbeni popravek, je nosilec odločanja na višji ravni od mikroekonomske: vlada in centralna banka. Za to sta dobila mandat javnosti, delovati morata v korist skupnega interesa Slovenije.

3. Kvantificirani cilji nove vlade: najprej rast in zaposlovanje, potem ravnotežje

1. zaposlovanje in zmanjšanje brezposelnosti na 100.000 v 2014, 80-90.000 v 2015: vladno-bančna podpora ekonomsko živim podjetjem v stiski, brez odpuščanj v javnem sektorju;

2. rast BDP, v 2014 2%, v 2015 3%; je nujna za zaposlovanje: torej »growth with jobs, not jobless growth«: reindustrializacija, nadaljevanje ukrepov proti žledolomu, začetek javnih del (ceste, železnica) tudi ob zmernem (pod 50%) sodelovanju tujega kapitala ali posojil;

3. ohranitev proračunskega primanjkljaja v zahtevanih okvirih -3% v 2015, -4.2% v 2014: z večanjem proračunskih prejemkov (še boljše izterjava, rast BDP dviga davčno osnovo), ne zmanjšanje javnih izdatkov;

4. plačilnobilančni presežek zmanjšati na raven proračunskega primanjkljaja, tako da sta v seštevku 0. Ob rasti izvoza tudi rast primarno reprodukcijskega uvoza; torej v 2015 na +3%; v 2014 bo brez nakupov investicijske opreme spet okrog 6%, kar je preveč, saj bo proračunski primanjkljaj le 4%;

5. rast cen naj bo blizu, a manj kot 2%, kar je sicer cilj ECB; ne pretiravati z nižjo rastjo, saj lahko pride do zaviralne deflacije;

6. ponovna **rast bančnih kreditov**, vsaj za 5% letno, kot primarna naloga Banke Slovenije, v sodelovanju z vlado (garancije); ponovna rast slabih kreditov v saniranih bankah je samo odraz negotovosti ob premajhni rasti BDP, kot je bilo napovedano;

7. delno sofinanciranje **investicijskega zagona** s posojili v tujini, ko bo zahtevani donos na slovenske obveznice padel pod doseženo stopnjo gospodarske rasti, torej v 2015 pod 3%.

4. Odgovor zahtevam Bruslja: so zastarale, saj je mandat Komisiji potekel

13

Bruseljska Komisija EU kar povprek praktično vsem članicam deli zahteve, kaj morajo storiti, čeprav je po volitvah v Evropski parlament izgubila polno opravilno sposobnost in, še huje, čeprav je prav s svojo politiko pripeljala v preteklih letih EU na rob razpada in bi upoštevanje njenih navodil kaj lahko potisnilo EU projekt čez rob v razpust. Nova EK EU bo morala zapustiti dosedanji ordo/neo liberalni koncept ali pa EU več ne bo. Vendar, enako kot v odstopljeni slovenski vladi, nekateri še vedno pritiskajo v narobe smer, čeprav na srečo nimajo več potence, da bi svoje zahteve dejansko uresničili. Obe vladi nista več operativno sposobni in ne bosta do sestave nove, ki pa ne bo pred jesenjo 2014! Odgovornost??. Glede uresničitve zelenih sprememb politike EK EU v prioriteti rasti in zaposlovanja pa je potrebno biti previden, saj je bil Juncker velik podpornik evropskega zategovanja pasu, čeprav je občasno podprl tudi kakšne neortodoksne ukrepe, seveda zgolj za zaščito elite EU.

Pri nas prevladujoči mediji, nekatere akademske in politične elite hitijo s propagando EK EU ukrepov, ki nas bi potisnili nazaj v brezno, iz katerega se gospodarstvo samostojno prebija. Služijo kot hlapci gospodarjem, kdorkoli že so in karkoli že zahtevajo. Sledijo veri neoliberalizma, ki je prinesel toliko gorja množicam v EU. In Slovenija je bolj papeška od papeške EK EU, drugi v svetu pa stimulirajo gospodarstvo za rast in zaposlovanje (ZDA, Japonska, Kitajska).

Konkretno, je odhajajoča bruseljska vlada (EK EU) postavila naslednje zahteve (Delo, 3.6. stran 3):

1/ okrepitev proračunske strategije in ukrepov v letu 2014 za vzdržljivo odpravo presežnega primanjkljaja do konca 2015 in tudi vzdržljivo znižanje visokega javnega dolga (popolni nesmisel kaj je vzdržljivo, kdo presodi: za znižanje dolga bi morali imeti proračunski presežek !?),

2/ celovit pregled vseh zdravstvenih izdatkov do konca 2014 (to je notranja stvar Slovenije, nikakor mikro upravljanje Slovenije s strani EK EU; sami vemo, da to moramo storiti),

3/ priprava celostnega socialnega sporazuma do konca 2014 (jasno, želijo nas urediti po modelu EU, kjer bi nas v resnici z znižanjem plač vse naredili za «Kitajce», prej ne bomo »konkurenčni«),

4/ privatizacija NKBM do konca 2014, priprava ABanke na privatizacijo v 2015 in prestrukturiranje bank, ki prejemajo državno pomoč (»prodajte nam že banke«, kličejo, saj gre za odtujitev, le z novorekom se zamegljuje dejanski namen; tuji lastniki pa bodo delali altruistično v korist Slovenije ???; Helios kot zadnji zgledni primer). Pohlep ekon-egov slovenske elite v vodstvih bank, podjetij, politike, medijev je razlog katastrofe; rešitev je njihova zamenjava s humani, pri katerih veljajo tudi človeške moralne vrednote,

5/ celovit akcijski načrt za banke do avgusta letos pripravita MF in BS, ki napišeta načrt razprodaje in nadaljevanje kreditnega krča zaradi napačne izbire saniranja. Vendar nove vlade do takrat še ne bo, sedanja pa je izgubila verodostojnost za kritična ukrepanja; v luči poraznih rezultatov stresnega testa evropskih bank v novembru 2014, če si jih bodo le upali obelodaniti, slovenske bančna luknja ni nič posebnega v primerjavi z vsaj 500 milijardami €, ki bodo potrebne za dokapitalizacijo sistemskih bank EU.

6/ DUTB naj do konca septembra opredeli mandat in pripravi strategijo upravljanja naložb (tuji aspiranti po našem premoženju so s pomočjo domačih kvizlingov nastavili svoje predstavnike v slabo banko, da bi se z njihovo pomočjo lažje in v »brezcenje« prigrébli do naših podjetij; saj vendar ne more strategije razprodaje slovenskega premoženja pisati tujec; o škodljivosti voditeljev DUTB se piše, a nič; »psi lajajo, karavana gre dalje«),

7/ nadaljevanja privatizacije, do novembra je rok za pripravo načrta za kratkoročno prodajo več podjetij (ali je sprejemljivo postavljanje takih zahtev suvereni, samostojni državi, če vemo, da ne gre za privatizacijo, ampak za odtujitev! Kratki roki so postavljeni zato, da ne bi medtem prišlo do prevelike oživitve slovenskega gospodarstva, ker bi s tem razlogi za prodajo tujcem čim prej po čim nižji ceni odpadli. Celo z manipulacijo vodeni državljani; če niso v strahu in pod grožnjami, bi se temu uprli, saj niso za razprodajo gospodarstva tujcem, kot kaže anketa konec junija 2014. Zelo povedno je, kako se je javnost obrnila proti razprodaji slovenskih »blue chipov« v državni lasti večinsko proti pri vseh razen NKBM (po anketi Delo Stik 17-19. junij 2014, 401 anketiranih), kakor hitro je popustila neposredna grožnja uvedbe nepremičninskega davka. Če ne bo novih vladnih strašenj prebivalstva in gospodarstva in bo gospodarstvo nadaljevalo okrevanje, bo večinsko mnenje nasprotovalo prepoceni odtujitvi (ne privatizaciji), kot je ves čas samostojnosti. Če šoka ni, ni potlačeniosti ljudi, zato ni mogoče nuditi svojih rešitev za odpravo (manipulirati ljudi),

8/ do konca 2014 naj se izdela krovni načrt za prestrukturiranje podjetij (do tedaj še opravilno sposobna vlada ne bo prav v sedlu; ali je načrt že kdo pripravil v tujini ne glede na slovensko vlado?),

9/ pripravi naj se dogovor o ukrepih za zagotavljanje vzdržljivosti pokojninskega sistema po letu 2020 (običajno nam grozijo z letom 2060, tokrat so bližji, pa vendar; z rastjo produkta in rastjo prebivalstva – naravno gotovo, pa tudi selitveno, če ne bo več politike zategovanja pasu – se bodo že do 2020 razmere toliko spremenile, da nobeno izčrpavanje upokojencev več ne bo potrebno; samo naj pustijo pri miru, da svoj razvoj opredelimo suvereno sami),

10/ zmanjšanje poslovnih ovir v Sloveniji na ključnih področjih gospodarskega razvoja (nič več ugodnosti, kot enakovredno domačim gospodarskim subjektom; vstopa za popoln prevzem Slovenije si ni mogoče dovoliti, če naj bi bili še suverena država),

11/ sprejetje učinkovitih ukrepov za boj proti korupciji, povečanje preglednosti in odgovornosti (seveda smo v načelu vsi proti korupciji, a ni mogoče mimo dejstva, da je le-te v EU še več, glej Finska, le da je v Bruslju in razvitih članicah EU – in po svetu - korupcija zakonsko opredeljena kot lobiranje lobistov, tako da se ne imenuje korupcija, pri nas pa smo še bolj naivni in imamo zakonsko praznino.

Da bi lahko prepričala EK EU, da za dosego sprejetega cilja 4.3% BDP primanjkljaja v 2014, ni potrebe po dodatnih davkih, niti po zmanjševanju javnih izdatkov, mora vlada prikazati, da bo rast BDP večja (vsaj 2%) od predvidene ob času priprave proračuna (-0.8% BDP). Čas pritiska, a prvi rezultati dajejo takšni strategiji prav. Vlada v odstopu tudi nima več opravilne sposobnosti, da bi izvajala s strani Bruslja zahtevane nadaljnje »zadužitvene« ukrepe, česar se zavedajo tudi v Bruslju. Tudi Evropski Komisiji je prenehal mandat. Mir in stabilnost sta dobra, če bomo se le v tem času nadalje postavljali na lastne noge v smeri druge ekonomske osamosvojitve (prva je bila 1992 ob uporu tujim svetovalcem).

Sicer je Slovenija poleg Francije edina, ki naj bi se zagovarjala v Bruslju, kako bo reševala problem prevelikega fiskalnega (makroekonomskega) neravnotežja. Je pod posebnim nadzorom. A nadzorniki niso vedeli, ko so nadzor predpisali v 2013, da bo BDP Slovenije hitro rasel z njim pa tudi masa pobranih davkov. Sedaj je boljše izenačevanja proračunskih izdatkov in dohodkov pri večjem kot pri manjšem absolutnem znesku, saj deluje izravnani proračun pri progresivnem obdavčenju prociklično, torej bo pospešil rast BDP. Vendar volitve v Evropski parlament⁴ dajejo upanje, da se bo tudi dosedanja ordo/neo liberalna ekonomska politika EU (v resnici Nemčije) znatno spremenila, torej da bodo zahteve vsaj mnogo bolj fleksibilne, kar bo omogočilo rast BDP.

5. Posamezne ekonomske politike nove vlade

5.1. Monetarna

Napake monetarne politike: likvidaciji dveh bank in ustanovitev slabe banke (namesto neposrednega saniranja v bankah) ustvarjata negotovost in strah pri deponentih. Ker je tudi bančni multiplikator večji od 1, se kreditni krč še pogloblja. Tudi v prvem četrtletju 2014 krediti bank padajo, gospodarstvo oživlja temu navkljub. Organizirati bančno konferenco

4 Reakcija na zategovalno politiko EU je bila neskončna volilna abstinenca v revnejših članicah na periferiji, ki ukrepe najbolj trpijo, in prihod na volišče skeptikov za protestno »voljenje« proti sedanjí usmeritvi v državah EU centra. Le Nemčija je imela normalne volilne rezultate, kar potrjuje, da je bila dosedanja EU politika po njenem diktatu.

v zadnjem trdem zatočišču neoliberalizma v Sloveniji in govoriti o zombijih med bankami in podjetji v Sloveniji⁵ je znak trdovratnosti resničnih zombijev (»Zombie Economics«), ki nas je pripeljala v brezno.

V svetu sta dva koncepta vloge in razvoja bank: ameriški in nemški ordo-liberalni, pod katerega spadamo mi (avtor, SLR 12/2011). V amerškem so cilji centralne banke širši, ob boju proti inflaciji še rast zaposlovanja in nižanje dolgoročnih obrestnih mer. Posegajo torej tudi v realni sektor, s čimer ne podpirajo klasične dihotomije. V globalni finančni krizi je od tod z neortodoksnimi ukrepi FED prispeval k rasti BDP v ZDA, med tem ko je EU ostala še dolgo globoko v veliki recesiji.

16

Večletni padec bančnih kreditov pri nas je posledica zahtev po povečanju »kolateralizacije«, kreditnega racioniranja in zanemarjanja denarnega toka pri bančnih klientih (Bole in drugi, 2014). To je onemogočilo normalno razdolževanje podjetij realnega sektorja s pozitivnim denarnim tokom in refinanciranje kreditov (obnova kreditnih linij). Prociklična intervencija Banke Slovenije (takojšnja izpolnitev Basel III, dvig zahtevanih rezervacij v recesiji) je povzročila kreditni krč pri bankah, prekinitev finančne podpore s strani bank, je povečalo medsebojno zadolževanje ter neoptimalno razdolževanje. Napake so bile v zaporedju, času in jakosti ukrepov Banke Slovenije, ki bi morala poleg tradicionalnih ciljev skrbeti za stabilnost celotnega finančnega sektorja.

Nujni ukrepi Banke Slovenije za odpravo kreditnega krča kot prioritetni nalogi bi bili konkretno⁶:

- Garancije države za dane kredite bank podjetjem bi povečale rating teh kreditov (na primer 40% kredita je garancija), s tem bi bilo potrebnih manj rezervacij, kapital bank bi se sprostil, kreditni potencial bi preko ciklusa takih kreditov narasel in z njim tudi dani krediti.
- Skandinavске centralne banke imajo svoj sklad rizičnega kapitala, ki financira razvoj malih in srednje velikih inovativnih podjetij, zagon novih proizvodnih linij, patentov univerz oziroma novih tehnologij. Pri nas Banka Slovenije plača 25% čistega dohodka v proračun direktno, vendar lahko po lastni presoji določi še namenska sredstva. Lahko bi skozi naložbeno politiko tudi BS formirala »venture capital« sklad, kamor bi centralna banka vplačala po lastni presoji določen delež dobička in financirala tehnološki razvoj in nova podjetja z novimi tehnologijami.

⁵ Absurdno je, da o potrebi po nadaljevanju restriktivnosti pri nas govori zaposleni iz FED-a, ki je istočasno uprizoril največjo denarno eskpanzijo v svetu in z njo posredno potisnil svet v finančno krizo; v reševanju ZDA pa tiska mesečno 2-3% BDP novega denarja in rešuje celotne bančne, zavarovalniške in tudi gospodarske komplekse, kot je ameriška avtomobiliska industrija. »Poslušaj kaj govorim, ne glej kaj delam«.

⁶ Avtor: Program dela Banke Slovenije, interni material, Ljubljana, februar 2013

- Izdajanje podjetniških obveznic bi v sodelovanju gospodarstva z institucijami kapitalskih trgov doma in v tujini (borzo, družbami) povečalo dostop podjetij do finančnih virov.
- Prizadevanja za višjo boniteto države (tudi z mednarodno kredibilnimi kadri na ključnih položajih). To pomeni večjo vrednost kolaterala za zastavo pri evro sistemu. Ker Republika Slovenija ne unovčuje garancij na prvi poziv (kar bi morala), pada boniteta obveznic RS in le-te izpadejo iz »poola kolaterala« za zastavo pri evrosistemu.
- V kontekstu slabe banke je za nas relevanten mehanizem garancij/poroštev, kjer bi država dala poroštva na terjatve bank do določenih podjetij, ki imajo perspektivo na srednji rok, a so trenutno prezadolžena. S tem bi se boniteta komitenta banke lahko štela kot A (namesto bonitete C, D), kar bi sprostilo kapitalске zahteve.
- Banke naj bi delale začasni »debt to equity swap«, tam kjer je odločitev ekonomsko upravičena. S tem bi se ponovno sprostile kapitalске zahteve in banke bi pripomogle k hitrejši sanaciji gospodarstva; kapitalске zahteve bi se sprostile.
- Na »slabo banko« bi bilo smiselno prenesti kredite z zavarovanjem v obliki stanovanjskih kapacitet, ki so zrele za oddajanje v najem. Lahko bi se za prosta stanovanja organiziralo posebno podjetje (kot »special purpose vehicle«). Zatem bi se znižale najemnine in stanovanja bi se oddala, kreiral bi se denarni tok. Kapitalске zahteve bi se sprostile.
- Iztisnitev holdingov iz lastniške strukture perspektivnih podrejenih gospodarskih družb (znotraj prepletenih lastniških razmerij) skozi »debt to equity swap« bank, bi dal bankam upnicam večjo moč pri odločanju in upravljanju družbe; tako bi se podrejene gospodarske družbe sprostile bremen holdingov (skozi garancije itd.) in izboljšala bi se kapitalška struktura podjetij, njihova boniteta bi se izboljšala in s tem bi se znižale potrebne slabitve. Gre za element reforme stečajne zakonodaje, po kateri imajo upniki (tudi banke) pravico in dolžnost, da prej vstopijo v reševanje podjetja dolžnika, če ga lastniki sami ne rešujejo. Namesto stečaja naj bo saniranje pod upravljanjem upnikov-bank.

Banke so nadpovprečno kapitalizirane. Celo tuje banke, bolj kot domače, ne želijo prodaje tujcem, ker se jim zdi ponujena cena prenizka, kupec problematičen. Kje je tu domača identiteta, interes? Tudi slaba banka nas ne bo odrešila slabih kreditov, če ne bo gospodarske rasti, kajti v padanju BDP nastajajo iz prej (v času odobritve) dobrih vedno novi slabi krediti. Ker si aktivnost še ni dovolj pomagla, slabi krediti vodilnih bank še vedno rastejo.

Likvidacija obeh bank, Probanke in Factor banke, ni bila nujna, je pa prislužila pohvalo EK EU in ECB. Obe sta imeli potencialne kupce; z njuno likvidacijo se je uničilo kreditiranje njihove klientele podjetij, to pa se prek mreže v gospodarstvu širi tudi na druga podjetja: gre za poglobitev kreditnega krča. Podobna je posledica ustanovitve slabe banke, saj na njeno podpora računajo tudi tuje banke pri nas in zato ne refinancirajo kreditov.

Družba za upravljanje terjatev bank DUTB kot slaba banka ni dobro sestavljena, ni pod javno kontrolo delovanja in nima kadrovske kapacitete (po količini in kakovosti), da bi slabe kredite spreminjala v dobre (kot skrbnik posameznih podjetij dolžnikov). Za prodajo v »brezcenje« pa je dobra, pri čemer jo vodijo tuji mešetarji, katerih prvenstvena naloga je posredovanje pri prevzemih. Tuji svetovalci imajo vse podatke o slabih dolžnikih (da bi slabe terjatve prodali tujcem, le-ti pa jih uporabili za poceni prevzem dolžnikov prek »debt-to-equity swapov«), slovenski prebivalci, ki pa slabo banke plačajo preko proračuna, pa jih ne bi smeli imeti. Narobe svet!

18

Ocena bančne luknje za prenos slabih kreditov na slabo banko je bila pretirana, ker so bili za tem interesi prikazati čim večjo luknjo, torej čim večji izdatke za proračun, od tod njegovo luknjo in zato njeno pokritje s prodajo tujcem državnih podjetij. Gre za vprašanje dinamike: če bo gospodarska rast, bo slabih kreditov vse manj, namesto slabitev bodo nastale »dobritve« in dobički bank bodo poskočili.

5.2. Fiskalna politika in zadolženost Slovenije

Napaka dosedanje fiskalne politike je neupoštevanje dejstva, da ob zmanjšanju javnih izdatkov še v večji meri nižajo BDP (fiskalni multiplikator je večji od 1). Prilika za dvig končnega povpraševanja kot pozitiven impulz za rast BDP je odprava posledic žledoloma, poplav (doma dodatne zaposlitve za odpravo, iz EU sredstva sklada za naravne nesreče). Drugi predlog je obnovitev garancij vlade za kredite bank podjetjem, kar odpravi kreditni krč, za vlado pa predstavlja samo potencialno obveznost, ki se ne bo izpolnila, če bo rast in bodo podjetja spet normalno poslovala ter od tod odplačevala bančne kredite.

Fiskalna naloga je manjšati primanjkljaj proračuna z večanjem prihodkov (kar se v prvi polovici 2014 dogaja), ohranjati nespremenjene pogoje obdavčevanja za daljše obdobje za ustvarjanje stabilnosti pogojev gospodarjenja gospodarstva in potrošnikov. Razdolževanje javnega sektorja je poseben problem.

Globalna finančna kriza je kriza (prevelike) zadolženosti. Reševanje krize pomeni reševati zadolženost. Poti za reševanje je več. Lahko se razdolžujemo, lahko pa dolg pustimo in ga servisiramo. Slednje bi lahko bilo smiselno, če breme servisiranja ne bi bilo preveliko (obrestne mere na izposojena sredstva se nam vendar zelo znižujejo). Prevelik dolg ni dober, za uspeh razdolževanja pa je ključen vrstni red ukrepov.

Kako je Slovenija postala kritična dolžnica pove v prispodobni model obvladovanja Indijancev⁷

7 Tista plemena (Slovence, v razliko od drugih tranzicijskih držav), ki niso bila pripravljena prostovoljno predati ozemlja belim osvajalcem Divjega zahoda, so najprej ponudili in zasvojili s pijačo, da so postali zadolženi, potem pa so morali svoj dolg poplačati z ozemljem (s prodajo državnih podjetij tujcem v brezcenje, preko slabe banke in državne strategije). Če ni šlo na en način, pa na drug zvit način, tudi Slovenija postaja provinca brez ekonomske suverenosti, s posledicami za politično suverenost. Slovenska identiteta postaja kužna beseda.

Tabela 1: Zadolženost Slovenije do tujine in saldo plačilne bilance

Leto	BDP mil. €	rBDP %	Plačilna bilanca mil. €	Plačilna bilanca/BDP %	Dolg bruto mil. €	Dolg bruto/BDP %	Dolg neto mil. €	Dolg neto/BDP %
2004	27162	4.3	-720	-2.6	15343	56.7	-882	-
2005	28750	4.5	-498	-1.7	20496	71.4	922	3.2%
2006	31055	5.8	-771	-2.5	24067	77.6	3395	10.9
2007	34568	6.8	-1646	-4.8	34752	100.8	7071	20.4
2008	37244M	3.4	-2287	-6.2	39234	105.3	11484	30.8
2009	35420	-7.9	-173	-5.4	40294	113.8	12958	36.6
2010	35485	1.3	-50	-0.5	40723	114.8	14086	39.7
2011	36150	0.7	146	0.4	40241	111.3	13126	36.3
2012	35319	-2.5	1159	3.3	40838	115.6	14317	40.5
2013e	34908	-2.4	2279	7.0	40353	115.6	12517	35.8
2014p	35132	-0.8n			...			

Vir: Bilten MF, Bilten BS, SURS, EIPF, UMAR

Slovenija je bila neto upnica tujine do vključno 2004, skupni bruto in neto dolg je rasel v času 2005-2008, od 2009 pa ni več bistveno rasel zato neto dolg ostaja okrog 35% BDP⁸. Spreminja se le njegova struktura: javni nadomešča privatnega, da bi se preprečila bančna, gospodarska in socialna katastrofa.

Slovenija ostaja podpovprečno zadolžena članica. Konec 2013 je bil javni dolg 71.7% BDP, neto dolg do tujine 35% BDP (55% tega je javnega), bruto zunanji dolg znaša 115% BDP. Problem države je nelikvidnost.

Tabela 2: Zadolženost državnega proračuna, proračunski saldo in krediti bank

Leto	Javni dolg mil. €	Javni dolg domači mil. €	Javni dolg tuji mil. €	Javni dolg/BDP %	Proračunski saldo/BDP %	Rast kreditov gospodarstvu	Rast kreditov prebivalstvu
2004	1600	1066	534	24.6			
2005	1673	1268	406	24.3			
2006	1761	1389	373	23.7	-0.8	22.8	25.8
2007	7395	4885	2510	21.4	+0.3	29.8	25.6
2008	7182	4712	2469	19.3	-0.3	28.0	22.4
2009	11083	9039	2044	31.3	-5.5	0.93	7.5
2010	11885	10354	1530	33.5	-5.4	0.07	10.3
2011	15156	14090	1066	41.9	-4.3	-3.53	1.9
2012	16836	14052	2783	47.7	-3.2	-7.02	-2.0
2013	19367	13754	5613	71.7	-5.1	-10.7	-3.5

Vir: Bilten MF, Bilten BS, SURS, EIPF, UMAR

8 Kje je ta dolg? V jahtah, avtomobilih, delnicah, na bančnih računih v tujini naše in delno tudi tuje elite.

Razdolževanje: alternativ je več, v današnjih razmerah pa je realna le ena. Razdolževanje ob padanju BDP povečuje relativni dolg in ustvarja socialno krizo, ker je fiskalni multiplikator večji od 1. Možnosti:

1/ inflacija – tiskanje denarja ni mogoče, ker je tiskarna v Frankfurtu;

2/ devalvacija – ni možno, ker tečaj določa ECB;

3/ stečaj države – ne gre;

4/ deflacija – »austerity« (trpljenje zategovanje pasu) je doslej uporabljena alternativa; klasični »debt-to equity swap« kot je bil tudi v SFRJ v začetku 1980-tih, ko je bil dolg 20 milijard \$, produkt pa 54 milijarde \$, torej zadolženost le 40% BDP; vendar so bili devizni dohodki mnogo manjši kot slovenski danes;

5/ finančna represija – prisiliti kupiti državne obveznice, po negativni realni obrestni meri – ne gre;

6/ globalno obdavčenje za odpis dolgov (Tobinov davek)– ni realno v zelo kratkem času;

7/ prodaja državnega premoženja – v stiski (»firesale«) je nizka cena (za 15 državnih podjetij le 1 milijardo €).

Pri tem so za transparentnost prodaje potrebni 4 koraki strategije: izbor firm, izbor kupcev, pregled sklenitve pogodb, pregled uresničevanja pogodb; z opcijo, da se v vsaki fazi odstopi. Od 15 firm jih po teh kriterijih primernih za prodajo 5, nikakor pa ne Telekom, Helios, Fotona, ki so že ali dejansko bodo prodane. Primerna cena je vsaj dvajsetkratnik letnega dobička (avtor, GG, 5/2013).

8/ gospodarska rast: je edina dolgoročno sprejemljiva opcija. Dolg tedaj relativno pada, lahko pada tudi absolutno.

Ukrepi za rast so: (avtor, GG, 4/2013):

- monetarna stimulacija = končno rast kreditov, potrebni ukrepi BS in garancije države.
- fiskalna stimulacija = žled, poplave kot temelja, dokler ne pride do javnih infrastrukturnih investicij (EU sredstva plus večji proračunski deficit, avtor, GG12/2012).

V rasti se dohodki proračuna večajo, proračunski primanjkljaj manjša, dolgovi lažje servisirajo (odplačujejo). Rast omili problem dolga in razreši notranje napetosti: pokojninska, zdravstvo, kultura, šolstvo, mladi, vse dejavnosti...

V razdolževanju podjetij in bank so bili doslej njihovi lastniki preveč in predolgo zaščiteni. Hitrejši vstop upnikov v odločanje v zadolženem podjetju bi ga lahko morda rešilo. Nova insolvenčna zakonodaja to omogoča, a ne dovolj (ameriški »Chapter 11«). Vendar je osnovni problem v organizacijski obliki delniške družbe (kot družbe z omejeno zavezo): neodgovarjanje lastnikov s celotni premoženjem jih lahko spodbudi v pozitivno podjetniško spodbudo, lahko pa negativno v prevelika tveganja in zato propad podjetja (in brezposelnost tam zaposlenih). Nasploh je naša gospodarska in predvsem tudi finančna zakonodaja pogosto neprimerna, iz neznanja ali pa zaradi posebnih interesov njenih sestavljavcev oziroma izvajalcev (avtor, knjiga, december 2013).

5.3 Industrijska politika - reindustrializacija

Revitalizacija industrije je lahko eden pomembnih elementov nove gospodarske strategije Slovenije. Zanj obstajajo prevladujoče domači razlogi, postala pa je tudi usmeritev v EU in drugih razvitih državah kot na primer ZDA. Gre v mnogih primerih tudi za »insourcing«, ki naj zamenja predkrizni »outsourcing«. Pravno vključuje tako ukrepe proti stečajem slovenskih nosilnih industrijskih podjetij kot ukrepe proti njihovi prepoceni odtujitvi (privatizaciji oziroma prodaji tujcem).

Slovenija potrebuje močno industrijo (ki se povezuje s tujo, a ključne odločitve ohranja doma), saj bo brez nje zelo hitro postala popolnoma podrejena provinca razvitega dela EU, sveta. Izgubila bo dokončno razvojno-raziskovalno suverenost, kar vpliva na ekonomsko suverenost in od tod politično suverenost in slovensko identiteto. Industrijska strategija naj nastaja od spodaj, ne vsiljeno od zgoraj. Glavna nosilka je tehnična elita v Sloveniji, ki jo sestavlja »tehnična univerza« kot znanstveno raziskovalna in pedagoška baza, enako pomembna pa so vodilna industrijska podjetja – »blue chipi« kot gospodarska aplikativna nadgradnja in vlečni konj slovenskega gospodarskega razvoja. Ob njih in v sodelovanju z njimi najdejo mesto tudi majhna in srednja podjetja vseh področij tehnološke razvitosti.

21

Naša «tehnična univerza» ima skupaj z instituti izkazane sposobnosti izvajati vrhunske tehnološke raziskave in izobraževati kakovostne tehnične kadre, katerih delovni prispevek bi moral prvenstveno biti doma, ne pa doma pridobljeno znanje uveljavljati zgolj z odhodi v tujino. Brez domače industrije tudi izobraževanje in raziskovanje zgolj za tujino nima dolgoročne perspektive in bo zamrlo (študij in raziskave v tujini, na licu mesta, kjer jih potrebujejo v praksi). Tehnološki steber slovenske identitete in suverenosti bo odmrll, postali bomo provinca, ki izobražuje in zaposluje zgolj kadre nižje stopnje, ki bodo zgolj izvajalci razvoja v tujini.

Domači industrijski »blue chipi« (na primer Gorenje, Hidria, Kolektor, Krka, pa tudi CIMOS, Litostroj in nekatera podjetja v državni lasti,...) potrebujejo domačo (tehnološko) pamet, da bi tudi z njeno pomočjo dosegali (tehnološke) prednosti v konkurenčnem boju s tujimi družbami na trgih doma in v tujini. Stalni dotok domačega znanja, prilagojenega potrebam naših industrijskih »blue chipov«, jim bo omogočil konkurenčnost in ključno mesto v svetu ter od tod solidne profite. Uveljavili bodo domače menedžerje in lastnike v mednarodnem okolju, Sloveniji pa zagotovili mesto vsaj pol-centra, ne province razvitemu svetu (EU). Ohranili bodo samostojnost in ne bodo zgolj periferni servis industrijskih gigantov v razvitih državah centra.

Dosežena visoka stopnja znanstvene tehnološke raziskovalne razvitosti tehničnih fakultet pri nas se lahko polno ohrani in napreduje le z implementacijo v industrijskih podjetjih doma. Njim bodo domači strokovni kadri ključni za konkurenčnost. Nesprejemljivo je propadanje ali odprodaja v »brezcenje« slovenskih tehnoloških gigantov (primeri kot so

Litostroj, Cimos, Luka Koper, Helios, Fotona). Naše vodilne industrijske gigante je pahnilo v prepad napačno upravljanje na vseh ravneh (politični, podjetniški) in ne pomanjkanje znanja.

22

Iniciativa je za oblikovanje slovenske industrijske politike od spodaj in iz prakse (in ne politično vsiljeno od zgoraj). Je izziv in poziv slovenske tehnični inteligenci in vodstvom tehnoloških gigantov, ki morajo pridobiti večjo vlogo v strateškem vodenju slovenskega gospodarstva in družbe. Koristna bo za nadaljnji razvoj znanstvenega dela na univerzi sami, za mlade, ki bodo našli domači smisel študija tehnike, in za družbo, ki bo ohranila/uvpeljavila že prepoznano tehnološko komparativno prednost Slovenije. Koristila bo vodilnim industrijskim podjetjem, da se bodo uspešno uveljavljala v hudi mednarodni konkurenci.

Ni sprejemljivo, da v času, ko domače gospodarstvo nasploh kaže prve znake oživljanja, število stečajev hitro narašča, med njimi pa so tudi tehnološki giganti. Prepuščanje tujim negotovim lastnikom CIMOSA, Litostroja, sloni na napačni premisi, da pač intervencija za ohranitev v domačih rokah ni mogoča. To je res, če podjetja nimajo ekonomske perspektive (dober program, posle, tehnološko bazo, dobro vodstvo), ni pa res, če propadajo samo iz finančnih razlogov (finančna bremena preteklosti), tekoče poslovanje pa imajo pozitivno s pozitivno perspektivo. V tem primeru morajo intervenirati nosilci odločanja višje ravni (vlada, centralna banka z bankami), saj mikro optimum finančnikov (dobiti poplačilo za vsako ceno, sicer jutri izgubim bančno službo) še zdaleč ni nujno niti običajno makro optimum za celotno državo. Eksterne makro učinke posamezne tovrstne transakcije (stečaja, prodaje) lahko zato ocenijo in upoštevajo le nosilci odločanja na najvišji ravni in zato morajo intervenirati. Tako delajo povsod v svetu, tudi v najbolj «na papirju» liberalnih državah.⁹ Pri prodaji ali stečaju velikih industrijskih podjetij (enako velja tudi za podjetja drugih gospodarskih področij trde in mehke infrastrukture) zato »vladniki« in centralni bančniki ne morejo dvigniti rok, češ da odločanje ni v njihovi moči. Prav nasprotno, ravno to je javni (slovenski interes), zaradi katerega so dobili mandat vladanja. Za ogromne (miliardne) škode republikli Sloveniji, ki pod njihovo vladavino s tem nastanejo, bodo morali enkrat odgovarjati.

Pri stečajih (in do določene mere prisilnih poravnava) je ključno tudi vprašanje ljudi, saj gre za izgubo delovnih mest tisočev zaposlenih, kar postavlja v socialno stisko še nekaj-kratnik članov njihovih družin. Stečaj velikega podjetja (ali prodaja tujcu, ki ga bo zdesetkal) pa potisne v brezno tudi množico z njim povezanih pod-izvajalcev v verigi, dobaviteljev in prodajalcev.

⁹ Pogledati je potrebno, kot primer, samo zadnje reakcije v Angliji proti prodaji AstraZeneca ameriškemu Pfizerju ali v Franciji proti prodaji Alstoma ameriškemu G.E.; ali reševanje celotne ameriške avtomobilske industrije s strani Obamove vlade. Takšnih obrambnih mehanizmov, kot jih v praksi uporabljajo najbolj zagrizene liberalne države v razvitem svetu, v Sloveniji ni, kar je narobe in bi se moralo popraviti.

5.4 Politika ekonomskih odnosov s tujino

Slovenija je v 2013 dosegla presežek tekoče plačilne bilance 6.3% BDP (naredili 100, potrošili 93.7); za prihranjeno se gospodarstvo, banke razdolžujejo; ne pa država, saj je relativni delež države v zunanjem dolgu povečan od 25% v 2004 na 55% v 2014. Privatni sektor se hitro razdolžuje, predvsem banke, tuje, ker vračajo finančne vire materam, domače, ker odplačujejo in ne refinancirajo svojega dolga to tujine. Gre za zmanjšanje dolga bank preko 10 milijard od 17.8 na 7.8 milijard € (kar je skoraj 30% BDP). Masa kreditov podjetjem je padla iz 21 milijard € v 2008 na 17 milijard in potem s slabo banko na 14 milijard €, kar je skupaj za eno tretjino.

23

Tabela 3: Sektorska zadolženost Slovenije
(milijoni evrov)

Dolg, leto	2004	2008	2013
Banke	4854	17886	7894
Država	1409	3319	13119
Ostali*	7054	9162	10749
Neto zunanji dolg		11484	12517
Državni dolg skupaj		7182	19367

*gospodarstvo in prebivalstvo;Vir: BS, SURS.

Izvoz Sloveniji nadpovprečno hitro raste, uvoz nadpovprečno pada glede na izvozno-uvozne aktivnosti v EU. V prvih štirih mesecih 2014 je izvoz medletno 5% večji, uvoz skoraj enak, presežek tekoče plačilne bilance pa je spet blizu 6% BDP tega obdobja. Izvoz ostaja vlečni konj slovenskega gospodarskega okrevanja (v pomoč bodo morali oživeti tudi domače končno trošenje). Ker tečajne spodbude več niso mogoče, so za podporo izvozu primerni ukrepi gospodarske diplomacije in trajnejše stabiliziranje relativno ugodnih domačih pogojev gospodarjenja izvoznikov.

5.5. Regionalna politika

Ni dovolj decentralizirana, čeprav so za to izpolnjeni pogoji (prometne povezave). Maribor bi lahko imel sedeže elektrogospodarstva in prometa, kmetijstva. Tudi druga mesta, regije bi bili lahko centri kakšne dejavnosti, v kateri so močni, na primer Kranj, Novo mesto, Celje. Tudi na drugih področjih, kot je kultura, šport je koncentracija sedežev v prestolnici neustrezna in pogosto ne daje najboljših rezultatov. Politika jim je v centru preblizu.

6. Zaključek

Poleg pravilnih ukrepov za spodbude aktivnosti (rast izdatkov) je enako pomembna **stabilnost (nespremenljivost, stalnost) pogojev gospodarjenja** za proizvajalce in za prebivalstvo, kar izražajo oboji tudi v tem trenutku preko svojih interesnih združenj. Vlada (BS) naj v tem letu nič ne ukrepa, če že potrebe da spodbudi končnemu domačemu trošenju ne prepozna. Mirovanje vlade je boljše od stalnega ukrepanja, ki je v bistvu napačno. Gospodarstvo in prebivalstvo se pobirata, pustimo ju pri miru vsaj do konca leta, dokler ne bo v stabilni rasti. Takrat pa lahko začnemo odplačevati dolgove, z večjim dohodkom reševati družbene probleme.

24

Sporočilo prispevka je, da v zdajšnjem stanju nikakor ne gre spreminjati davčnih bremen (višji DDV tudi po Lafferju ne bo prinesel večjega davčnega izplena, če bo v večji meri znižal davčno osnovo – pad BDP), ne odpuščati in ne zmanjševati izdatkov države. Če do konca leta 2014 BDP res znatno poraste, in vsi znaki kažejo na to, bo proračunski primanjkljaj letos manjši od napovedanih 4.3%. Ob doseženi rasti pa pridejo na vrsto ukrepi odplačila dolgov ali refinanciranje še preostalih po nižjih obrestnih merah, cestni evri in tudi več finančnih sredstev za znanost, šolstvo, stare in mlade, pa za javno kulturo, šport, zdravstvo, pokojnine. Prerekanj, kakršna so za »kosanje vse manjše pogače BDP« bila v zadnjih petih letih, tudi političnih, ne bo več toliko. Mir bo ob dobrih gospodarskih rezultatih povrnil Sloveniji mednarodni ugled najbolj uspešne post-tranzicijske države. Pozitivne politične, družbene, socialne posledice rasti, namesto padanja BDP bodo neizmerne; v Slovenijo se bo povrnil mir in stabilnost prvega desetletja samostojnosti.

Literatura

Ahtik M., Mencinger J.: *Ekonomika evropske integracije*, GV, Ljubljana 2013

Blyth, M.: *Austerity*, Oxford UP, UK, 2013

Bole V.: *The first year of the euro: A review of Slovenia's economic performance, Report on the adoption of the euro*, Estonian Central Bank, June 2008, 15-39

Bole V., Prašnikar J., Trobec D.: *Policy measures in the deleveraging process: A macroprudential evaluation*, *Journal of Policy Modelling*, 36 (2014), 410-432

Kahneman, D.: *Thinking fast and slow*, Farrar, Strauss and Giroux, New York, 2011

Štiblar F.: *Zunanji pogoji gospodarjenja v 2013*, GG, EIPF, december 2012

«_»: *The role of central banks in crisis: FED versus ECB*, *Slovenian Law Review*, Ljubljana, 12/2011

->- *Rast, rast, rast*, GG, EIPF, april 2013

->- *Odtujitev družb v državni lasti*, GG, EIPF, maj 2013

->- *Borzna in gospodarska gibanja*, GG, EIPF, september 2013

->- *Finančni trgi, akterji, instrumenti in posli*, ZRC SAZU, Ljubljana 2013

->- *Solidarizem za Slovenijo kot humano ekonomijo*, Zvon, marec 2014

->- *Euroization in Slovenia and Financial Instability: Lessons and Policy Recommendations*, 5/2014, mimeograph, forthcoming

Taleb N.N.: *Črni labod*, Učila International, Tržič, 2010

UMAR: *Poročilo o razvoju 2014*, Ljubljana, junij 2014